

HUMANITIES INSTITUTE

Nil Berrak Çağlar Koçak

ANI DEĞİL YAŞAM

OKTAY AKBAL

Hakkında

Yazarın *Anı Değil Yaşam* isimli kitabı; tarih, anı, gezi ve olayları işler. İstanbul Çağdaş Yayınları tarafından 1990 yılında çıkarılan ikinci baskısı incelenmiştir.

Konu

Oktay Akbal, *Anı Değil Yaşam* isimli 'anı' türündeki eserinde, kendisinde 'anının ne olup ne olmadığını' konusuna değinir. Kendisine göre, yazının pek çok türünde olduğu gibi, kesin bir sınırlama olmadığını, yazarların algı ve ifadelerine göre, bireysel olarak şekillendiğini eserin birçok yerinde vurgular. Kendisinin yazarlık serüveni başladığından beri çektiği zorlukları, diğer yazar arkadaşları ile müşterek oluşturdukları edebiyat topluluklarını güncesinde yazar. Ekonomik ve siyasal baskının yazarların eserlerini sınırlamaktaki gücünü, Atatürk'ün vefatından sonra, Türkiye'de değişen sosyal ve politik olayları, yazarların bu durumdaki teşebbüslerini anlatır. Çok Partili Düzene geçilmesi, siyasi arenada da alışılmışın dışında hadiselerin başlamasına neden olur, bu da yazarlar için yeni yayınlar yapma isteğini getirmektedir. Ne var ki, çıkarılan süreli yayınlar hiçbir zaman umuldukları gibi tiraj yapamaz. Ancak, yazarlar hep batan bir süreli yayının akabinde yenisini çıkarmak için hazırlığa girerler. Zamanla kendi hakları içinde dernek kurma ihtiyacı doğsa bile, tüzük ve hukuki işleyiş yazar grubunun bir hayli başını ağrıtacaktır. Eleştirmecinin olmayışı ise başlı başına sorundur, yeni çıkan bir eser için eleştirmen yorumu, reklam anlamına gelmektedir. Ancak ,uzun çabaların sonunda kimse bu görevi yapmak istemez, zorunlu olarak yapanlar ise beceremez. Akbal, eserin bazı bölümlerinde de yazar arkadaşlarıyla dostluklarını, fikir ayrılıklarını anlatır. Zaman içinde kimisi ölmüş, kimisi ise birçok şeyden uzaklaşmıştır.

KİŞİLER

Oktay Akbal	Eserin yazarı
Anne	Oktay Akbal'ın annesi
Sait Faik Abasıyanık	Yazar
Fazıl Hüsnü Dağlarca	Yazar, şair,subay, iş müfettişi,kitapçı
Sabahattin Ali	Yazar
Behçet Kemal Necatigil	Yazar
Rauf Mutluay	Yazar
Fahir Onger	Eleştirmen
Lütfü Özkök	Akbal'ın arkadaşı
Süleyman Demirel	Mühendis, Devlet Adamı
Sabahattin Kudret Aksal	Şair, senarist
Kemal Tahir	Yazar
Necmettin Erbakan	Mühendis, Devlet Adamı
Ümit Kaftancıoğlu	Radyo programcısı, derlemeci, yazar
Fahir Onger	Yazar, eleştirmen,eczacı,bankacı
Mehmed Kemal	Şair, yazar, gazeteci
Özdemir Asaf	Şair, yazar
Cahit Külebi	Şair, yazar
Attila İlhan	Şair, yazar
Orhan Veli Kanık	Şair, yazar
Cahit Sıtkı Tarancı	Yazar
Rauf Mutluay	Yazar
Salah Birsal	İş müfettişi, öğretmen, banka müfettişi
Yahya Kemal Beyatlı	Yazar, diplomat
Oktay Rifat	Yazar
Mehmed Kemal	Yazar
Hazım Bey	Oktay Akbal'ın büyükbabası
Tahsin Demiray	Yayıncı, siyasetçi
Nazım Hikmet	Yazar, şair
Philippe Soupault	Yazar, eleştirmen, siyasi aktivist

General Gouraud	Eski Suriye Valisi, asker
İskender Fahrettin	Yazar
Sabahattin Ali	Yazar
Orhan Ariburnu	Yazar, sinema, tiyatro yönetmeni, senarist, ressam, fotoğraf sanatçısı
Melih Cevdet Anday	Yazar
Necip Fazıl Kısakürek	Yazar
Bedri Rahmi Eyüboğlu	Yazar, şair, ressam
Samim Kocagöz	Yazar
Fakir Baykurt	Yazar
Nahit Ulvi	Yazar, öğretmen
Cemal Oğuz Öcal	Yazar
Arif Nihat Asya	Yazar, öğretmen, siyasetçi
Prof. Fındıkoğlu	Akademisyen
Naim Tirali	Yazar, gazeteci, siyasetçi
Muzaffer Buyrukçu	Yazar
Bulak Öneş	Akbal'ın arkadaşı
Muzaffer Sami Onat	Yazar
Abidin Kısakürek	Yazar, gazeteci
İdris Ahmet Pura	Yazar
Ziya İlhan Zaimođlu	Yaza polis, hukukçu
Kenan Harun	Akbal'ın arkadaşı
Alp Kuran	Siyasetçi
Suat Behlülögil	Akbal'ın arkadaşı
Edip Cansever	Yazar, şair
Tahir Alangu	Yazar, tarihçi
Şinasi Özdenoğlu	Yazar, siyasetçi
Demir Özlü	Yazar
Orhan Hançerlioğlu	Yazar, araştırmacı
Necati Cumalı	Yazar
Cavit Yamaç	Yazar, çevirmen, yayıncı
Fethi Naci	Yazar, Eleştirmen
Bedrettin Cömert	Yazar, akademisyen, çevirmen
Mahmut Makal	Yazar, şair, öğretneb
Yaşar Kemal	Yazar, aktivist
Nuri İyem	Ressam
Asaf Halet Çelebi	Yazar
Cahit Irgat	Yazar, aktör
Fethi Karakaş	Ressam
Talat Halman	Yazar, çevirmen, siyasetçi, akademisyen
Necati Zekeriya	Yazar, gazeteci
İlhami Emin	Yazar
Hasan Mercan	Yazar
Naim Tirali	Yazar, gazeteci, siyasetçi
Cavit Orhan Öz, Cavit Türengil	Akademisyen, yazar
İlhan Egemen Darendelioğlu	Yazar, gazeteci, tarih araştırmacısı

ANILARI ELEŐTİRMEK

Anılar sanki uçacak köpükler gibidir, dokunabilmek, karşı çıkmak, onları sorgulamak mümkün değildir. Zamanla ve yaşa göre manaları değişebilir, hatta tanınmaları bile mümkün olmayabilir. Öykü, deneme veya roman gibi sanat yapıtı haline gelirler. En nihayetinde ise, bir hayal ürününe dönüşürler. Herkes onu yazabilir, tıpkı Oktay'ın yazdığı gibi fakat ne O, ne de başka anı yazarları mutlak gerçeğin peşine düşmezler. Zaten, bunu kimsenin yapabileceğini de düşünmez Akbal. Babıali Caddesi'nde İkbal Kitabevi yakınlarında Yahya Kemal ile karşılaşma anını hatırlar. Kemal yazıları ile alakalı övgü dolu sözler söylemiştir. Bu da bir anıdır kendisi için, Yahya Kemal'e göre; eğer bir genç adam kendisini tanıyorsa "şair" dir. Akbal'a "Nazmınız günden güne ilerliyor, seviniyorum" demiştir. Kemal'in bu sözlerini hiç unutmaz ve hak verir. Kemal ile karşılaşmalarında yanında olan Salah Bırsel, *Haneyi Kim Kurtarır* isimli deneme kitabında bu hadiseyi kendince farklı anlatır. O'na göre Kemal'e giderek elini uzatan Akbal'dır. Kendini tanıtır. Kemal "Sizin nazmınız son zamanlarda çok gelişti" demiştir, "üzülmüş, şaşırılmışım" diye atfeder bu durumu. Hatta o esnada, Bırsel kendisini teselli etmiştir. Oktay Rıfat ile karıştırmış olabileceğini söylemiştir. Mehmet Kemal'de bunu okuyup Cumhuriyet'teki

yazısında aynen kaleme almıştır. Şimdi ise bakıldığında, bunun doğrusunun, yanlışının geçen zamanda hesaba katıldığında ne olduğunu bilmek zordur. Akbal, kendisinin zaten çekingen tabiatlı olduğunu söyler. Yazılarını bile dergi ve gazetelere mektup vasıtasıyla gönderir. Bir ustanın karşısına çıkıp kendisini tanıtmış olabileceği hala akli yatmamaktadır. Ne var ki, ta öğrencilik zamanlarında kendisini Oktay Rifat sananlar olmuştur. Lise edebiyat öğretmeni *Garip* şiirlerini kendisinin yazdığını düşünerek, şiirleri “saçmasapan” bulmuş ve eleştirmiştir. Bütünlemeye kalmaktan güçlükle kurtulmuştur. 1950 senesinde Nazım Hikmet’in affı için açlık grevi eylemlerine katılan Orhan, Oktay, Melih grubunun içinde olduğunu düşünen Tahsin Demiray kendisini Hazım Bey’in torununa bunun hiç yakışmadığını söyleyerek eleştirmiştir. Zaman zaman Oktay Rifat ile karıştırılıp övgü aldığı da olur, örneğin; Fransız Ozan Philippe Soupault, Oktay ’ın şiirlerini övmüş ama büyük ihtimalle kendisini tanımayan Hürriyet Gazetesi muhabiri bilmeyip “Oktay” ismini duyup “Oktay Akbal” olduğuna kanaat getirmiştir.

Anılar kişiye özeldir. Yanlış veya doğru bilinmez. Kişiye göre algılanır. , Birsnel, Mehmet Kemal herkes kendisine göre kaleme alır bir şekilde. Dolayısıyla anıların yanlış, doğru, şöyle veya böyle gibi tanımlamalar yapılarak, kanaatlara varılarak eleştirilmeleri mümkün değildir. Akbal, 1943 yılında Mehmet Kemal’in *Birinci Kilometre* isimli kitabını *Servetifünun*’da konu eder. O zaman kendisine teşekkürlerini suınan Mehmet Kemal, otuz beş sene sonra bunu hatırlamadığını söylemiştir, bu olayda ‘anı’ için bir örnektir. Kaldı ki, anılarda her zaman bir şekilde hafızada kalmayabilir. Akbal bu durumu “Böyledir bellek, işine geleni üst kata, gelmeyen alt kata koyar! Anımsamak istemediklerimizi yaşamadık sayarız!” der.

YAZAR OLMAK

Akbal’ın yazı yeteneği ilkokul yıllarında öğretmenleri tarafından keşfedilmiştir. Hatta okul içinde ismi “Muharri” olarak anılmaya başlar. İlkokulun son senesinde bir konuşma yapılması gerektiğinde Akbal’a vazife kendisine verilir, ödev yazıları içerisinde en çok beğenilen Akbal’ın yazısıdır. Ne var ki, kekeme olan Akbal’ın topluluk önünde hele ki, Fransızca bir yazıyı sunması mümkün değildir. Kendisi okumayı istemez ve karşı çıkar. Bu durumda başka bir öğrenci okuyacak, O yanında duracaktır. Konuklar arasında eski Suriye Valisi General Gouraud’da vardır. Akbal,Gouraud için “Çanakkale’de bize karşı savaşırken bir kolunu yitirmiş” tanımlamasını yapar, şimdi düşündüğünde, esasında unutulması mümkün olmayan oldukça önemli bir günü az az anımsadığını fark eder. Ortaokul zamanlarında ise mütemadiyen yazmaktadır. Kendisini “yazar” kabul etmiştir. *Çocuk Sesi* ve *Mektepli’ye* ilettiği yazılara cevap alır fakat basılmaz. İskender Fahrettin’in *Çocuk Duygusu*’nda çeviri, röportaj ve öyküleri yayınlanır. 1937 senesinde “yazar” kartı alabilmek, istediği yere bu kart vasıtasıyla girebilmek için çok uğraşır. Bir seferinde gazeteden şapka yapmak için Fenerbahçe Stadı’nda üç kuruş vererek gazete alır. Şöyle bir göz gezdirdiğinde kendi ismini görür. 19 Mayıs 1939 yılı kendisinin bir yazısının gündelik gazetede çıktığı tarihtir. Bundan sonra mütemadiyen gazetelere yazılar yollar. O zamanlarda gazeteler günlük öyküler yayınlamaktadır. Ne var ki, aylık olarak otuz öykü temin etmeleri kolay değildir. “Fabrika gibi yazı üretiyordum.” Der. Zaman içinde ‘edebiyat’ gerçeğini anlayınca bu hız düşer. Hatta eskileri ila alakalı bir mahcubiyet hisseder, “sevi” duyguları ağır basmıştır. Servetifünun *Uyanış*’ta Saint Beuve’den bir çeviri yazısının yayınlanması kendisini, büyükbabası ile yaptığı kolleksiyona, Şaşkınbakkal yıllarına taşır. Dergilerden okuduklarını çevirir ve Servetifünun’a gönderir. Artık öykü türünü bırakmış, şiir türüne girişmiştir. Komşusu bir genç hanıma yazdıklarını okutur, üvey anne elinden bir an önce evlenerek kaçmaya çalışan, hayat beklentileri farklı kız pek de anlamaz şiirlerden. Bir yaz eğlencesi ve anısı olacaktır. O ağustos ayında savaş başlar, radyodan duyulanlar korkutucudur, tam askere gitme çağındadır Akbal, 10. sınıfa başlayacaktır. Kaldı ki, yaşitları Eylül 1939’da Çanakkale’ye, Sarıkamış’a ve Galiçya’ya gitmişlerdir. En çok korktuğu ise Türkiye’nin girmesi muhtemel bu savaşta yazar olarak kendini kabul ettirmeden ölmektir. 40’lı yıllar ise; Atatürk’ün kaybının ardından “karşı devrimci” seslerin yükseldiği, fakirliğin başladığı, ekmeğin karneye bağlandığı ve karartma gecelerinin zorluklarıyla doludur. Hala savaşa katılma korkusu bitmemiştir. O, ise para kazanabilmek için çevirilerine ve yazılarına devam etmektedir. Bir taraftan da Sait Faik, Sabahattin Ali gibi öykücü yazarların eserlerini okumaktadır. Akbal’ın kendisine göre “nitelikli, değişik” öyküsü *Meydan*, Servetifünun’da çıkmıştır, “kimse görmedi” der eser hakkında fakat *Büyük Doğu*’da yayınlandığında ses getirir. *Kibrit Alevi*, *Sahil Kahvesi* ve 1944 senesinde çıkan *Önce ekmekler Bozuldu* eserleri için “Kendimce bu yol bulmuş gibiydim. Yaşanmış, duyulmuş, her duyan yaşayan insanın ‘bunu ben de duydum, yaşadım’” diye düşüneceği, duygularını fark edebileceği bir öykü yazarlığı vardır.Bu aşamada, Sait Faik’ten çok şey öğrendiğini, yazarın konuya önem kazandırma aşamasındaki gücünü vurgularken, öyküde esasen konunun en önemli olarak nitelendirilemeyeceğini belirtir. Henüz yirmi yaşında, lisede olgunluk sınavını bekleyen bir gençken 1943 senesinde Servetifünun – *Uyanış*’ın sekreteridir. Kendi imzası ile çıkabilen tek şiiri *O Sokaklar*’dır. Diğerlerini

takma isimlerle gönderir. Nihat Sami Banarlı'dan şiirleriyle alakalı olumlu geri dönüşler almıştır, kendi de bilmektedir şiirlerdeki üstünlüğünü, ne var ki çoğu şiirleri, bazı defterlerde veya genç hanımların mektuplarında kalmıştır. Akbal, bir bakıma o şiirlerin çıkmadığına üzülmez, "İyi ki kaldı! Birkaçı daha çıksaydı, övenler de olacaktı, kendimi gerçek bir şair sayacaktım, kırk yıldır şair diye geçinecektim. Nice şair olmadıkları halde şair olarak tanınanlar gibi!" der. Oktay Akbal'a çok sayıda şiir kendisinin yorumlaması ve değerlendirmesi için gönderilmektedir ama başkasının fikrini almayı kensisi şaşkınlıkla karşılar. Öncelikle; kendilerinin beğenmeleri temel koşuldur şiirde. Aksi takdirde şair olmadan bu sıfatla yola çıkmak sonrasında ciddi anlamda üzüntü ve sıkıntı yaratacaktır.

BİR KİTAP ÇIKARMAK

Fahir Onger *Madelet Ah Madelet* isimli öyküsü 1944 senesinde Servetifünun'da çıkmıştır ne var ki o eski dergileri bulmak kolay değildir. Fahir'in hiçbir yerde yayınlanmayan sadece Feriköy'deki apartman katında kendisine okuduğu *Heryer Karanlık* isimli öyküsünü hatırlar. O küçük odada kalmaktansa Hay Layf Pastanesi, Suna, Taksim, Tünel onlara daha cazip gelmiştir. Gerçi Tünel'in kayışının kopması bir ürperti yaratmıştır ve insanlar yürümeyi tercih eder olmuşlardır. Seferberlik ilanı, Alman uçaklarının İstanbul'a saldırma ihtimalleri, silah altına alınma diğer korku unsurlarıdır. Akbal ,olgunluk sınavı bekleyen bir öğrenci, Fahir ise Yüksek Ticaret öğrencisidir, günleri şiir, politika öykü üzerine sohbetler, tavla ve içkili mekanlarda geçmektedir ve o zaman sevi olup olmadığı tam bilinmeyen gençlik yaklaşımları başlarındadır. Bir seferinde; Eftalafos'ta otururken gelen uçak seslerine Fahir "bu bir oyun" der. "Paşa'nın numarası" kanaatini getir. Almanların gitmeden evvel bir şeyler yapmalarından korkulmaktadır. Almanya'nın teslim olması ile Avrupa'da savaş nihayete erer. Akbal ve arkadaşları "Yazınsal Topluluk" kurma düşüncesindedir. O zamanlarda Birsal "Nişantaşı Ortaokulu Fransızca Öğretmeni ve Müdür Yardımcı" dır. Behçet Necatigil, Fahir Onger, Orhon Arıburnu ile toplaşır. Amaçları; Ankara'da Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet tarafından kurulmuş olandan daha başarılı bir grup oluşturarak kitap, dergi yayınlamak ve sergi açmaktır. Ne var ki, kendi grubu, grubun ismi konusunda anlaşamayacak ve bir daha toplanamayacaklardır. Şiir sergisi fikrini yalnız başına Orhon gerçekleştirir.

1946, Türkiye'nin Çok Partili Yaşama geçişi, sosyalist partilerin mevcudiyeti zamanıdır, Fahir ve Salah ayrı ayrı olmak suretiyle kitap çıkarma düşüncesindedir. Böylelikler *Yenilikler* isimli dergi çıkarılır. Herkesin vazifesi belirlenir. *Önce Ekmekler Bozuldu* isimli kitap annesinin sattığı bir dükkandan aldığı takviye ile basılır. Akabinde Akbal'ın çok sayıda öyküsü basılır. Necip Fazıl'ın *Büyük Doğu* isimli dergisinde yayınlanması okuyucunun dikkatini çeker. Derginin yazarları arasında Sait Faik, Bedri Rahmi'de vardır, tirajı yirmibindir. Akbal'ın *Önce Ekmekler Bozuldu* kitabı altmışbin liraya satılmaktadır. Gazetelerin beş liraya, dergilerin yirmi beş liraya satıldığı vakitteki kitabın parası tanıdığı bir tütüncü tarafından fazla kabul edilmiştir. *Önce Ekmekler Bozuldu* içinde Nazım Hikmet ve Mehmet Fuat'a yazılan mektupları da içeren bir eserdir, o dönemi yansıması bakımından olumlu geri dönüşler alır. Hakkında çok sayıda yazı yazılmıştır, Akbal'da ilk kitabının heyecanı içinde saklar. Sonrasında kırka yakın kitabı olmasına rağmen amatör heyecanını kaybetmediğini belirtir. Ardından "Bir yazın kuşağının ilk antolojisi"olan Fahir Onger'in *Bugünkü Şiirimiz*'i çıkarılır. Sonrasında ise Samim Kocagöz'ün *Siğınak Hikayeleri* yayınlanır. Bu eser kendisinin ilk öykü kitabıdır. Ne var ki, *Yenilikler*, başka dergi fikirleri gibi sebeplerle nihayete erer. Fahir Onger'in 'öykü' türündeki eserlerini kitap olarak basmak mümkün olmaz. Kendisi de bu türden vaz geçip eleştiri alanına yönelmiştir fakat kendince katı kuralları vardır, şiir, öykü ve roman gibi alanlarda "toplumsal içerik" üzerine fazlaca gider, aksi takdirde eleştirir.

1947 yılında ise Köy Enstitüsü talebesi olan, köy kökenli Fakir Baykurt'un şiirden ziyade düzyazı alanında daha iyi olabileceğini savunuyordu. Nahit Ulvi ise 'sosyal endişe' içeren yazılar yazmaya başlar, buradaki sebep Fahir Onger'in beğenisini kazanmak ve 'toplumsal içerik' yazmadır.

BİR DERNEK KURMAK

1946 yılı, Salah Birsal, Fahir Onger, Muvaffak Sami Onat, Abidin Kısakürek, İdris Ahmet Pura, Arif Erim, Ziya İlhan, Kenan Harun, Alp Kuran, Suat Behlülgil, Edip Cansever'in Suna Patanesinde ve farklı mekanlarda buluşup sanat, şiir ile alakalı sohbetler gerçekleştirdikleri zamandır. Akbal, o sırada Edebiyat Fakültesi talebesidir, Fahir Onger "toplumcu" görüşü şiddetle savunmakta ve kendisine mütemadiyen "söylevler" verme konusunda ısrarcıdır. Yazarlar, şiir, öykü yazmakta ve dergi, kitap yayınlamakta isteklidir. Tam bu sırada dergi kurmanın önemine tekrar varılır.

Türkiye için ise çok partili dönem başlamış hatta bazı sosyalist partilerin kapatılması gerçekleşmiştir. Özellikle “tehlikeli solcu” lar kurucular arasında değilse! Dernek kurulması mümkün olabilecektir. Köy Enstitülerinden uzaklaştırılmış durumdaki Tahir Alangı “Başlıca savunucuları arasındadır. Şinasi Özdenoğlu, Siyasal Bilgiler’den yeni mezun olmuştur ve polis kimliğini gizlemeyen Ziya İlhan’da gruptadır. Uzun toplantılar neticesinde Muvaffak Sami Onat, Şinasi Özdenoğlu, Fahir Onger ve Oktay “Genç Yazarlar Derneği” nin kurulmasına karar verirler. Tüzük toplantıları ve zor koşullar neticesinde Nisan 1947’de ilk genel kurul toplantısı gerçekleştirilir. O zamanın kurallarına istinaden, yeni kurulan dernekler, Emniyet’ten, dernek kurulması ile alakalı sakınca olmadığına dair müracaatın akabinde iki gazetede tüzüğü yayınlanır, ancak; tam da o esnada Cemiyetler Kanunu değişir, Akbal ve arkadaşları baş vurularının daha evvel olduğunu düşünerek herhangi bir girişimde bulunmazlar. Bir gece yarısı iki polis evine gelip Emniyete götürürler, annesi oldukça korkmuştur. Gazetede ilan olmadığından savcılık dava açmıştır. Diğer yazarların evlerine de aynı şekilde polis gitmiştir. Hepsi bir bıkkınlık içindedir, dernek daha açılmadan kapatılmalı düşünceleri kaplar. Arkadaşlarından bazıları, dernekle alakalarını tamamen kesmek istediklerini bildirirler. Akbal ,Cemiyetler Masasına gittiğinde daha öncede yine bir soruşturmasını yapan orta yaşlarda bir görevli, Akbal’ın eski bir nazırın torunu olması vasfıyla hoşgörülü bir yaklaşımda bulunmuştur. Akbal, kırk sene önceki bu olayları ve onbeş arkadaşının “yaşamın gerçek masalları” olduğunu düşünür. Arkadaşlarından kimisi ölmüş, kimisi emekli olmuş, kimiside başka ülkelere yerleşmişlerdir.

BİR DERGİ YAYIMLAMAK

Akbal, Demir Özlü’nün bir yazısından oldukça etkilenir, “Şimdi düşünüyorum da, Türk edebiyatına, edebiyat sorunlarına o ölçüde bağlı, edebiyatı derinden seven ve yapan, o ölçüde edebiyat anlayışlarına açık bir kuşak az gelir...Şu, içinde Behçet Necatigil’in Sabahattin Kudret Aksal’ın, Oktay ’ın, Salah Birsal’in, Orhan Hançerlioğlu’nun Necati Cumalı’nın bulunduğu orta kuşak.” 1946 senesinin “genç kuşak” tanımındaki gençler Oktay ve arkadaşlarıdır. Akbal’ın İnönü’yü sevmesindeki etken ise İnönü’nün onları “savaş alanlarında kırdırmadı” sözleriyle açıklar. Dönem içinde çok uzun süre askerlik görevlerini ifa edenler olur fakat Türkiye’nin bilfiil savaşmaması sevindiricidir.

1945 senesinden sonraki “çok partili düzen” yazarlarında partilere dahil olmasıyla devam eder, ancak daha ziyade sanat ve edebiyata ilgilidir. Bir dönem sosyalist partide görev alır Akbal ancak sağlık sorunları kendisini engeller. Yakın dostu Salah Birsal ile birlikte özellikle dergi çıkarmak ile ilgili düşler kurarlar. henüz lise yıllarında 1938 ile 1940 senelerinde dergiciliğe giriş yapmıştır. Yayına çıkmayan bir yazısı, o zamanki edebiyat hocası tarafında kontrol edilmiş, Akbal’ın Musolline ve Hitler ile alakalı nüktedan içeriği politik olmasından dolayı eleştirilmiştir. Lise son sınıfta 1941’de Cavit Yamaç ile beraber *Yenilik* isimli gazeteyi çıkarırlar, ancak iki sayı çıkarabildikleri dergi gazetede bir yazısının , daha sonraları çok keskin olduğunu düşünecek ve pişmanlık duyacaktır. 1943 senesinde Cavit Yamaç evlenerek Adanaya’ya taşınır, böylelikle *Servetifünun* sekreterliğini üstlenir. Bir sene sonra Ahmet İhsan ölür ve mirasçıları tarafından dergi kapatılır. 1946’da Oktay , Birsal, Onger, Necatigil bir şeyler yapmak zorunda olduklarını fark ederler, kendilerinin dağıttıkları bir dergi çıkarırlar. Burada hepsinin öyküleri yayınlanır. Fahir Onger vefat ettiğinde eşi Akbal’a *Yenilik Dergisi Yönetmeliği*’ninde olduğu bazı belgeleri iletir. İhsan Berk, Salah Birsal, Cahit İrgat, S. Kocagöz, Behçet Necatigil, Fahir Onger isimli yazarların yapılmış olan yönetmeliğe istinaden her ay belli bir para vermeleri kararlaştırılmış fakat tarafından daha evvel görülmeyen yönetmelikte kendisinden böyle bir talepte bulunulmamıştır. Bu; arkadaşlarının ekonomik durumlarının daha iyi olması ve aralarında en gençleri olduğu içindir. Sadece O’na dağıtma vazifesini yüklemişlerdir. Yapılan yönetmeliğin ne kadar uygulandığını tam olarak bilemez, zaten dergide iki, üç sayıdan sonra batmıştır. Ne var ki, bu yazar topluluğu her batan dergiden sonra yenisi için heyecan duyar ve gerekli hazırlıkları yaparlar. Dergilerin beş yüz veya altı yüz adet satılması yapılan tüm masrafları karşılansa bile bedeller hiçbir zamana gelemez ve yazar kadrosu kendi ceplerinden takviye yapmak zorunda kalırlar. Akbal, mevcut zamanında 1946 yılına baktığında yazar kadrosundan Onger ve İrgat’ın vefat ettiğini, Birsal, Külebi ve Aksal ile dostluklarının devam ettiğini düşünür. Dostlukları da içlerindeki yazı aşkı gibi canlıdır.

ELEŞTİRMENÇİ YETİŞTİRMEK

O dönem içinde şair, öykücü, romancılar çoktur fakat yapıtları övecek ve kitlelere duyuracak eleştirici yoktur. Birinin eleştirmeci olarak görev yapması aynı zamanda kuşağın savunmasını yapmak anlamına gelmektedir. *Servetifünun*’un sahibi Ali İhsan Bey vefat etmiş, ailesi elli senelik geçmişi olan dergiyi yaşatmak için çabalamaktadır. Eleştiricinin kim olacak hala belli değildir. Esasında kimse bu işi üstlenmek istemez ve başkalarını teklif eder. Akbal, hala derginin sekreterliğini yapmaktadır, liseden takıntısı olduğundan arkadaşlarının girdiği Türkçe Öğretmenliği sınavına giremez. Nurullah Ataç’ın en

popüler olduğu dönemlerdir. Akbal, Ataç'ın yazarlığını ve vizyonunu řu sözlerle ifade eder, "Ataç'ın yazısında adının geçmesi, yazın tarihinde şimdiden yerini almak sayılıyor." Birkaç yıl içinde Oktay Akbal'ın *Önce Ekmekler Bozuldu* isimli eseri çıkar. Akbal ise tifodan dolayı aylarca hasta yatar. Arkadaşları Salah Bırsel, Fahir Onger *Ulus* Gazetesi ile kendisini ziyarete gelirler. Nurullah Ataç Akbal'ın eserinden bahsetmektedir. Bunu okuyunca Akbal kendisini iyileşmiş gibi hisseder. Hala eleştiricinin kim olacağı belirlenmiş değildir. *Servetifünun*'da Pamirli'nin eleştirilerini basarlar fakat kendisinin eleştirileri istedikleri kriterlerde değildir. Derken, Fahir Onger bu görevi üstlenir ancak o kadar baskın "sosyal endişe" kaygıları vardır ki, bu konu haricinde bir şeye önem vermez. Akbal Rauf Mutluay ve Tahir Alangu'yu bu görevi yapmaları için cesaretlendirir. Alangu geleceğin ne olacağı belli, belirsiz halen yazmaktadır. Rauf Mutluay ise vefat etmiştir. Uzun uğraşlar, didinmeler neticesinde, istedikleri kriterlerde bu görevi yapacak kimseyi bulamazlar. Akbal, mevcut zamanda geriye dönüp baktığında aslında aradıklarının eserlerini övecek birinin olduğu kanaatine varır. Ne var ki, öyle yapan olsa genede beğenmeyeceklerini düşünür.

ELEŞTİRMECİ KİM OLUYOR

Sait Faik 1954 senesinde *Vatan Sanat Yaprağı*'nda yayınlanan "Eleştirmeci Falan Filan" isimli yazısında eleştirmecilere verip veriştirir. "Ona göre eleştirmeci denen 'kişi' çağının değerli sanatçılarını anlayamazdı; ancak sanatçıları başka değerleri ortaya çıkaran: Poe'yu, Baudelaire keşfetmiş. Balzac'ı, Hugo sevmiş. Sthendal'i, Balzac ve Merimee takdir etmiş. Rimbaud'yu Verlaine bulmuş. Sanatçıyı sanatçı keşfeder. Eleştirmecinin bunda hiçbir rolü olamaz. Şimdiye kadar da olmamıştır." İsmi *Eleştiri* olan bir dergide bu kadar ağır bir yazı vasıtasıyla aslında eleştiriye yerin dibine sokmak bir hayli enteresan olmuştur. Ne var ki, tam ismi *Çağdaş Eleştiri* olmasından dolayı yine bir nebze durum idare edilebilir. Akbal, kendisi de 'kuru övgü' olan eleştirilerden hoşlanmaz. Çünkü bu yazarın tanıtımını yanlış yapmaktır. Bu ve benzeri yapılanlar eleştiri niteliği taşımaz sadece övgü yazarın 'güç' alabileceği bir kaynak değildir. Hatta hatalı bir tanıtım niteliğindedir hem kendisi hem de başka yazarlar için. Sadece samimi yazılar övgü ve yergiyi sağlam temeller üzerine inşa ettiklerinde gerçek eleştirinin yolu açılır. Akbal da uzun seneler *Dost Kitapları*'da sonradan toplanmış olan kitap değerlendirmeleri ve tanıtımları yapmıştır. Bunlar kimine göre eleştiri kabul edilir fakat tam da eleştiri niteliğinde bulmaz. Bazıları yazarların değerini ortaya koymak içindir. Tıpkı Ataç'ın yaptığı gibi değerlendirme ve destek içeren yazılar olabilir ki, kendisi birçok yazarı bu şekilde tanıtmıştır topluma. "Bence Ataç eleştirmeci değil, bir deneme yazarıdır, arada ayrım büyük" der . O zamandan beri de eleştirmecinin var veya yok olduğu tam bilinmez. Fethi Naci bununla alakalı başarılı bir eleştirmenlik yapmıştır. Eleştiren kişi oldukça cesur olmalı, kendine güvenmeli ve kati sonuca varmalıdır. Claude Roy ise, "Bir roman, bir şiir, bir deneme yazmak, bir soru sormaktır, sorguya çekmek ve kendi kendini sorguya çekmektir" der. Carloni ve Filloux ise *Eleştiri Kuramları*'nda "her şeyden önce özel bir yapıtın okurlara insan dünyasının sürekli ya da anlık yapısını nasıl anlattığın açıklığa kavuşturmak" diyerek eleştirinin asıl vazifesini vurgular.

NASIL YAZAR OLUNMAZ

Akbal, çocukluk zamanlarından itibaren kendisini etkileyen filmleri düşünür. Bunların kendi yazarlık hayatında ve řu andaki algısında katkısı büyüktür. İlkokuldan itibaren yazıları her zaman beğenilmiştir. Lise yıllarında ise artık yazdıklarından para kazanmaktadır. Akbal, kendisine amatör yazarlardan çok sayıda yazı gönderildiğini söyler. "Yazıları yayınlanmıyor diye yakınıyorlar" der Akbal. Bu konuda kendisinin en büyük öğütü; bir yazarın ilk olarak kendisi için yazmasıdır. Yazı yazan ilk olarak kendisi beğenmelidir yazdığını. Ardından, oldukça acımasız bir şekilde eleştirmeli ve daha evvel kim neler yazmış, nasıl yazmış diyerek araştırmalıdır. "Nasıl öykü yazabilirim" veya "Nasıl şair olabilirim" "bende yetenek var mı, siz okuyun yazdıklarımı, söyleyin" diye soranlara ise cevap vermeyi sevmez. Kendine güveni olan yazmalıdır, bu hususta başka bir yazara sormak doğru değildir. Diğer yazarın vereceği cevaplar genellikle hatır için söylenmiş cümlelerdir. Zaten çoğu yazarında böyle işler için vakti yoktur. Kendisinde belki çekingen tabiatından belkide kendine güveninden kimseye böyle sorular sormamıştır. Hatta "Kendim için yazdım önce, kendi beğenimi kendime rehber yaparak..." der.

YAŞAR NABİ İLE YOLCULUKLARDA

Akbal , Yaşar Nabi ile Ozaka'dadır, Nabi yön duygusunun iyi olmadığını kendi kabul etse bile asla Akbal'ın sözünü dinlemez. 1965 senesinde Roma'ya gittiklerinde ise trenle, Nabi uçakla seyahat eder. Türkiye'den gelen temsilciler ilk olarak yazarlar kongresine iştirak etmişlerdir. Rus yazar Paustovski, Laxness, Quasimodo, Sartre, Andriç gibi güçlü isimlerde vardır. Yaşar Nabi'nin sesi kısık olduğundan hazırladığı yazıyı Akbal'ın okumasını ister, kabul etmeyince mükemmel olarak hazırlanmış yazısını

sunar. Laxness “İlk kez bir Türk görüyorum” der. Sartre “Avantgard sanat akımlarının Avrupa dışından, Afrika’dan Asya’dan doğacağını” belirtir. Roma’da Sanat Tarihi Öğretmenliği yapan Bedrettin Cömert ile buluşurlar, Cömert kendilerini Nazım Hikmet’in şiirlerinin çevirisini yapan bir hanımla tanıştırmıştır. Onların hükümet tarafından gönderildiğini düşünerek, Mahmut Makal ve Yaşar Kemal’in nerede olduklarını sorar. Akbal, TİP’ten bağımsız aday olacakken son andaki bir kararla çekilmiştir. 1965 seçimleri vardır. Resmi bir görevlerinin olmadığını anlatır. Yazarların seyahati gündüz toplantılarda akşamları ise çeşitli klüplerde ve Roma’yı gezerek geçer. Yaşar Nabi yılların yorgunluğu içindedir. Kendisinin ardından *Varlık Dergisinin* akıbeti ile alakalı endişelidir. , O’na yardım edeceğini söylediğinde sevinir. Ne var ki ertesi gün “Sen çok para istersin, bense veremem” der, aslında derdi dergiden el çekmek ve derginin sorumluluğunu kimseye bırakmamaktır. Seyahatten Nabi uçakla geri döner, Akbal ise Venedik’e gider. Seçimlerin neticesinde belli olmuş Demirel kazanmış, İnönü kaybetmiştir. 1969 yılındaki PEN Kongresi’ne Nayır ve Akbal Türk delegeleri olarak katılırlar. Akbal, on beş günlük Londra gezisi akabinde Paris’e geçer oradanda Menton’a varır. PEN Kongresi’ne ilk kez Türk yazarlar iştirak etmişlerdir. Bu onlar içinde onurlandırıcıdır. Sartre, Camus gibi yazarların çevirilerini yapmış Türk yazarlarla tanışanlar ise oldukça şaşkındır. 1970 yılında Kore’ye giden Nayır, Tahran, Delhi, Bangkok, Hong Kong ve Tokyo ile alakalı izlenimlerini Milliyet’te yazar, bunlar Uzakdoğu’yu tanımak için oldukça önemlidir. Akbal ile Nayır Seul’de dolaşırken çocuk dilenciye hem acırlar, hem de rahatsız olurlar. PEN Kongresinde “humour” konusu işlenir, Nayır oldukça başarılı bir konuşma yapar, Nasreddin Hoca ve Türk güldürüsünü anlatır. Sonraki yurtdışı yolculukları Yugoslavya’dadır, PEN Kongresi Ohri’de yapılır. Talat Halman’ın da katıldığı toplantıda , Necati Zekeriya, İlhami Emin, Hasan Mercan hep birlikte dirler.

“BELKİ BİR GÜN OLMUŞTUR”

Akbal, Behçet Necatigil’i anımsadığında hep fazlasıyla sigara kullanan, az konuşan ama konuştuğunda da hiç susmayan bir adam olduğunu düşünür. Dostluklarında inişli çıkışlı olmuştur. İlk tanıştıklarında O Taşradan yeni gelmiştir, suskun, üzüntülü bir ifade içerisindedir. Ardından İstanbul’a yerleşir. Kabataş Lisesi’nde öğretmenlik yapmaya başlar. Akbal ile düzenli olarak buluşurlar. Salah Bırsel, Fahir Onger, Naim Tıralı, Dağlarca, Sabahattin Kudret, Sait Faik, Alangu, Fethi Karakaş ile birlikte tiyatro, sinema ve içki ağırlıklı zamanlar geçirirler. Sonrasında Necatigil’de, Akbal’da evlenip birbirlerinin nikah şahidi olurlar. Yaşam savaşları ve değişen tutumlar boy gösterir. Behçet’in öğretmenlik vazifesi ve ozanlığı devam eder. Akbal, Ankara Bakanlık Çeviri Bürosunda görev yapmaya başlar, Behçet ile dostlukları mektuplar ve arada buluşmalarla devam eder. *Şair Dostlarım* isimli eserinde de kendisine yer vermiştir. Necatigil evlilik ile birlikte apartman hayatına başlasa da, hep eski sokağını ve düzenini özlemiştir. Beşiktaş Pazarını ve insanların içiçe oldukları yoksul manzaraları duyumsar. Necatigil, Akbal ’ın şair dostu artık hayatta değildir.

ÖZDEMİR ASAF İLE GEÇEN ZAMAN

Akbal, Özdemir Asaf’ın hep erken öleceğini düşünür, yaşlılığın nasıl bir şey olduğunu tasavvur edemezmiş. *Servetifünun’un* küçük odasında Özdemir’in ceplerinde hep türlü türlü yiyecekler, şemsiyesi ve paltosuyla görüntüsünü aklına getirmiş. Özdemir Arun olan ismi “G” leri söyleyemediğinden babasının ismi olan Asaf olarak yer değiştirmiş. 1943 senesinde Özdemir Asaf tam bir Oscar Wilde tutkudur ve Hukuk Fakültesi öğrencisidir, sevdiği kızda Yüksek Ticarette okumaktadır. Akbal ile birlikte kızın oturduğu evin etrafında dolaşırlar, Fatih’te çok sayıda olan şarapçılardan birine giderler şiirler okuyarak zaman geçirirlermiş. Akbal, Cavit Yamaç, Fahir Onger, Özdemir Asaf bir dönem *Servetifünun’un* dağıtımında kendileri yapmışlardır. Akbal , dergilerin eski sayıların çoğunun ÖzdemirAsaf’ta olduğunu bilir, ne var ki Asaf’ın o eski evinin yerini çoktan apartman almıştır, çok sayıda dergi ve kitabın sığamayacağı için kendisinde muhtemelen atmıştır. Zaten Akbal’da kendi elindekileri Hilmi Yavuz’a vermiştir. İnsanların yok olduğu düşünülürken kağıtlar, yazılar için bu son kaçınılmazdır. Fakültenin ilk yıllarında sevda ateşi Akbal’ı kaplar, erkenden evlenir ve baba olur, ne var ki sevda tutkusunu her daim hisseder. Yazılarında da bunu arar hep. Evlilik, çalışma hayatı, baba olmak, hayatın zorlukları kaplar kendilerini. Ankara’da çalışmaktadır, Özdemir Asaf ise ilk olarak gazetecilik ve sigortacılık yapar, ardından, Erzurum’da yedek subaylık vazifesini yerine getirip, Vatan caddesi’nde oldukça mütevazı bir basım evi açar. Zaman içinde baskı makinelerinin sayısı artar, baskı kalitesinde yükselir. Neticede iyi para kazanmaya başlar. Asaf’ın alkole olan tutkusu basım evini kaybettirir ve yerini küçük bir kitapçıya bırakır. Ne var ki o işide kaybedecek ve Bebek tarafında içkili bir yer açacaktır fakat o işide kapatır. Zaman içinde ve Özdemir Asaf ile samiyetleri azalır hatta sadece selamlaşan iki tanıdık haline gelirler. Asaf özellikle o dönemin matinerindeki “Krallardan” biri olmuştur. Bir okuldaki şiir başlamadan az evvel Asaf’ın yerinden bir kıza mikrofonundan “Sana gitme demiyorum” seslenmesi, kızın hemen geri oturması ve “sana gitme demeyeceğim - Ama gitme

Lavinia” Bu sözlerdeki Lavinia’nın kim olduğu belirsizdir, belli bir kişiye söylenmiş olabilir veya özlenen veya sevilen herkese bir hitapta olabilir.

YİTİP GİDEN GERÇEK DOST

Cavit Orhan Öz ile yani gerçek ismiyle Cavit Orhan Tütergil ile ilk kez 1943 senesinde Ahmet İhsan Basimevi’nde tanışılır. Öz, *Değirmen* isimli derginin yazarlarından biridir. Akbal, Öz’ün yazılarını daha evvelde görmüş, tutucu bulmuş ve beğenmemiştir. 1943 senesinde yirmi yaşlarının arifesinde olan yazarlar “Türk yazını” yeniden inşaada vazifeli olduklarını düşünmektedirler. “İnsancı” bir yazın akımının lideri olduklarını kabul etmek suretiyle, akımı daha yaygın hale getirmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla, *Değirmen*’deki yazılar kendilerine sağcı ve tutucu gelmektedir. Adana’dan gelen İlhan Egemen takma adıyla bilinen sola ve solculara karşı bir hayli karşı İlhan Darendelioğlu, *İnsancı Şairler* adıyla çıkardığı kitapçığı tamamen *Servetifünun* yazarlarına ‘sövgülerle’ doludur. Hatta; bazı yazarlara alenen öfke dolu yaklaşımları vardır. Kitabın sonunda ise yazar, düşünür ve şairleri; sağcı ve solcu olmak üzere iki gurup halinde tasnif eder. Solcu kısmında Akbal’ında adı vardır. Kendisine göre milliyetçilerin, sağcıların arasında ise; Cemal Oğuz Öçal, Arif Nihat Asya ve Cavit Orhan Öz vardır. Sağcı gruplarda belirtilen Cavit Orhan Öz için bu anlamda oldukça kötü bir intiba bırakır, hatta Akbal uzun yıllar bunun etkisinde kalır. Herhangi bir yerde O’na ait bir yazı görese okumaz, okusa da beğenmez. Kendisini “bize karşı” olarak nitelendirir.

Yıllar sonra Vatan Gazetesi’nde çalıştığıında Cavit Orhan Tütergil’in yazıları çıkar. Bilimsel yaklaşımla enteresan sorular üzerinde durmaktadır. Acaba bu yazar Tütergil gerçekte Öz müdür? Merak eder. Nihayet O olduğu anlaşılır fakat ön yargılı davranan, ilk izlenme göre hareket eden Akbal’dır. Tütergil lise öğretmenliğinin ardından İktisat Fakültesi asistanlığına başlamış, öğrencilik ve eğitimliği aynı anda yapmış en sonunda doçent olmuştur. Prof. Fındıkoğlu ise Tütergil’in profesörlüğünü engellemek için elindeki tüm imkanları kullanmaktadır. Tütergil’in doçentlik yıllarında komşu olurlar, aralarında dostluk bir hayli ilerler. Tütergil, karşıındaki insanı dinlemeyi iyi bilen ve fazla konuşmayan bir yapıdadır. Hayatındaki her şeyi dengeli yapan, devrimci bir kişiliktir. Her ölüm, ölen kişinin sevdiği için erken olacaktır fakat ‘suikasti oldukça üzmüştür. Tütergil’den önce Doğanay’da vurulmuştur, kendisini dikkatli olması konusunda uyarırsa bile Tütergil ölümünün önüne geçilemez. Akbal’a arkadaşının cenazesinde tabutun arkasında bile yürümesine izin verilmemiştir, özellikle onların üzerine doğru giderler. “Ne var ki, Tütergilleri büsbütün öldürmek olası değildir. Tütergil’den bazıları rahatsızdı ve böylece kendisinden kurtulmuş oldular. “gerçek yaşam böyle bitişlerle başlar. Tütergil’den kurtuldu kimi çevreler, kimi kişiler! Varlığı rahatsız ediyordu onları. Ne yaptılar ettiler ortadan kaldırdılar, yolların üstünden bir yana ittiler, geçip gittiler ölüsünün yanından... Uzağa gidemezler, gidemeyecekler. Tütergil gibiler ölmez. Bu, boş bir söz değil. Bizler yaşadıkça Tütergil Tütergil gibi gerçek ‘insan’ların yetiştirdiği kuşaklar birbiri ardına dağlar gibi dizildikçe...” Tütergil *Atatürk’ü Anlamak ve Tamamlamak* isimli eserinde “Geçen zaman Atatürk’ü eskiteceğine gözlerimizde daha da büyütülmektedir. Buna bakarak gelecek kuşakların onu daha iyi değerlendireceklerine ve anlayacaklarına inanıyorum. Atatürk’ün çilesi dediğimiz şeyler bizim çilemizdir. O görevini yapmış insanların iç huzuru ile bizi gözetliyor. Sorumluluğunu duyan ve bilen evlatlarının Türkiye’nin devrim bayrağını, canları pahasına da olsa elden bırakmayacaklarına inanıyor, Atatürk Türkiye’sinin yörüngesini değiştirmeyi tasarlayanlar ateşle oynadıklarını bilmelidirler. “ demiştir.

SAİT FAİK’LE GÜLHANE PARKINDA...

Sait Faik, aşklarını, duygularını, sevdalarını kendi içinde yaşayan, saklayan biridir, kendi anlatırsa anlatır, aksi kalde sorulmasından, dillendirilmesinden hoşlanmaz hatta kızar bu konularda sorular sorulmasına. Akbal’da bu konuda zorlamaz, “Kişi, kendi dünyasında yaşamalıdır. Hele sanatçıya, yazarsa, hele hele o sanataçı, o yazar, Sait Faik Abasıyanık ise...” derdi. Zaten, Akbal gerçek dostun sıkmadan, üzmeden dinlemesi gerektiğini bilirdi.

Son derece duyarlı, hassas hatta birazda huysuz bir karakterdir Sait Faik, özellikle yeni bir şeyler yazıyorsa içi hep kıpır kıpırdır. Sokakta karşılaşıldığında görmezden gelebilir, anidan parlayabilir herhangi bir konuya, birini övmek isterse küfür eder ve eğer yermekse niyeti sadece “hadi oradan” der. Nitekim esasen kendisi ile arkadaş olmak kolay değildir özellikle yaşıt değilseniz. Ölmeden az evvel bir dergi yazdığı öykünün bedeli önceden takdim etmiştir, çok mutludur buna Sait Faik. *Varlık*’ta çıkan yazılarını bir derleme haline getirecek bu vesileyle Yaşar Nabi’den hıncını alabilecektir. Bunların hayalini kurar. Vefatı 1954, 11 Mayıs tarihinden kısa bir süre önce buluşurlar Akbal ile, kendi anlatır bu sefer son sevdasını.

ÖYKÜCÜNÜN ÖYKÜSÜ

Akbal, arkadaşı Naim Tiralı'yi yazdığı öykülerdeki kahramanı hep kendisi yapan, öykü yazmayı otuz kırk sene evvel bıraktığı halde eşsiz öyküler yazabilen fakat "gerçek yaşam" öyküsünü yazmayan bir yazar olarak görür. İlk öyküsünü kimin yayınladığını hatırlayamaz. Galatasaray Lisesi'ndeki öğrenciliğinden sonra Hukuk Fakültesine devam etmiş fakat yarım bırakmıştır. 1961 ve 1965 seneleri arasında mülletvekillik olmuş sonradan tekrar adaylığı denemiş, yöneticilik ve köşe yazarlığı yapmıştır. Böyle yoğun gündemlerde öykü yazabilmesi mümkün olmamıştır. Ne var ki Akbal ile her karşılaşmalarında öykü anlatmış Tiralı. Kendisi bu durum için; yirmi dokuz sene boyunca hep işlerini düzenleyip hikaye yazmayı hayal ettiğini söyler. Zamanla, bunun mümkün olamayacağını anlar. Kalp hastalığı başlamıştır, doktorların istirahat koşuluna uyar. Bir zaman sonra 1982 yılında doktorlar ev istirahati vermelerinden faydalanarak çekinerek bile olsa yeniden hikaye yazmaya başlar. Akbal Tiralı'nın *Bisiklet* isimli öyküsünü okuduğunda, eski öykülerindeki sade anlatımı fark eder. Öykü yazmanın zaten 'öykücü' nün işi olduğunu hep vurgulamaktadır. Öykücü birkaç sene öykü yazmasada, öyküsüz geçirdiği zaman ve hatıralar onu güçlendirecektir.

Tiralı'ye Muzaffer Buyrukçu, politikaya neden atıldığını sorduğunda Tiralı, kendisini edebiyattan uzaklaştırmanın gazetecilik olduğu yanıtını verir. Zaten gazetecilik O'nu siyasete itmiştir. Tiralı "Politikayı ben seçmedim. Sürüklendim. Bana bir şey verdiğinide sanmıyorum." der. Akbal, Bulak Öneş ve Tiralı'nın, Galatasaray öğrencisi üç gencin arkadaşlığı kırk seneyi devirmiştir. Bazen ortak çalışmalar yapmışlar, uzun geceler ve gündüzler geçirmişlerdir.

AŞK YAPAR GİBİ

Tanpınar bir yazısında Nuri İyem için " ... Nuri adıyla tanıdığımız yaratılış mucizesi..." der. Akbal ise " Nuri İyem 'büyük' bir sanatçımız. Altını çizerek, büyük diyorum. Cumhuriyet Dönemi Türk sanatının, resim alanında ortaya çıkardığı birkaç gerçekten ressamdan, en başta adı anılması gerekenlerden biri..." der. Nuri İyem, diğer ressamların arasında her zaman Akbal'ın dikkatini çekmiştir. Hatta kendisine, sanatına hayranlığını dile getirir. İyem, yedeksubaylık yapmış ardından ortaokulda öğretmenliğe devam etmiştir. Uzun boyu ve sarışın teniyle dikkat çekici bir gençtir. Yaptığı desenler *Servetifünun*'un kapaklarında kullanılmıştır. Nuri İyem ile aralarında geçen bir hadisenin ardından araları açılır. "1945 – 46'daki siyasal serüveninden bende kalan anı var: Köprüden Fahir Onger ve Suavi Koçer'le geçişimiz, Nuri'nin yanındaki iki 'sivil'le bize doğru gelişi. Tam yanımdayken başını Haliç yönüne çevirip, bizi görmezdenlikten gelişi. Fahir'in bana 'yürü' deyip kolumdan çekmesi, ama Suavi'nin içtenlikle 'Nuriciğim' diye ona doğru koşuşu, sonra "Nuri'nin yanındakiler beni tersledi" diye yanımıza gelişi... Bir zamandı o heyecanlar, o arayışlar da... Sonuçsuz kalan dürüst çocuklar. Türkiye'de bir toplumculuk ışığının yakılmak istenmesi... Ama her zaman karşılaşılan o kapkara güçlerin o ışığı hemencecik söndürmeleri..." İyem içine kapanmış ve zaman akabinde yalnızlık ve yoksullukla mücadele etmiştir. Hayattaki en büyük şansı hiçbir şekilde kendisini bırakmayan eşi Nasip'tir. Yılmadan, yorulmadan birlikte çalışıp dürüst bir hayatı yaşamışlardır. Nuri İyem hakkında birçoklarının inanmayacağı unsur kendisinin hiç avrupa'yı, ünlü müzeleri, galerileri gezmemiş olmasıdır. Bunun için Tanpınar "Demek ille de görmek, gezmek değil sanatçıyı büyük ve önemli kılan; kendi iç zenginliği, aydınlığı, içinde o mücevher" demiştir.

KAÇAN BALONLARI YAKALAMAK

Günsür'ün eserleri mütemadiyen bir hareket halindedir. Hiçbir şekilde durgunluk yoktur, her şey 'cıvıl cıvıl' kurgulanmıştır. "Tablolarda öyküler, şiirler vardır ama bu, yazındaki öykü, şiir değildir. Yaşamın öyküsü, şiiri de değildir. Hepsi vardır, hiçbiri yoktur."

Akbal, *Suçumuz İnsan Olmak* isimli eserindeki bir kahramanına Nedim güncel ismini koymuştur, 1956 yılındaki bu romanındaki karakterinin adının Nedim Günsür'e benzeliğini ne şekilde ifade edilebilir?, bu konuyu eseri yazarken fark etmediğini, ardından Nedim Günsür'ün eserlerinin tesiriyle olduğunu söyler. Günsür çocukluk yıllarının Kuşdili Çayırında geçtiğini, lunaparkların, cambazların ve motorların ve mutluluğa olan arayışın, izlenimci ve soyut etkilerinin yansıtıldığı 'dışavurumcu' eserlerin sanatçısıdır. Bazıları tarafından Günsür 'izlenimci' olarak tanımlansa bile dışavuruk eserleri, iç dünyasını aynalamaktadır. "Sözcüğün gerçek anlamına ters düşse de her sanatçının kendi kişiliği yansımaz mı en gerçekçi yapıta bile? Hem ne demek gerçekçilik? Sanatçı kendi gerçeğini çizer. O madenciler, o kentlere koşuşan kent insanları o yoksullar yaşamın içinde vardır ya, Günsür'ün tablolarındakiler gibi midirler? Sanat yapıtındaki insanları gerçek yaşamda arayıp bulmaya çalışmak gereksizdir bence..." der. Günsür ise bir seferinde "Değişik yorumlar yapıyor. Ama özellikle böyle bir

yalnızlık, umutsuzluk belirtmeye çalışmadım. Resimde matematik bir kesinlik olmuyor. Her şey girebiliyor içine. Umut ve sevincin yanı sıra acı ve yalnızlık da olabiliyor.” Der.

“OM MANI PADME HUM”

1945 yılı seçimlerinde Asaf Halet Çelebi İstanbul bağımsız milletvekili olarak adaylığını koyar, daha önceden Deniz Yolları memuru olarak çalışmıştır. Halk huzurlarında konuşan bu adayın aslında şair ve düşünür olduğundan haberdar değildir. Adayların konuşmalarını dinlemek artık sadece bir eğlence olmuştur onlar için. Alkışlayıp mutlu ederler adayı.

Çelebi acaba unutulup giden şairlerden mi olacaktır? Uzun süredir eserleri yeni baskı yapılmamaktadır. Antolojilerde birkaç şiirle geçmektedir.15 Ekim 1958 tarihinde vefat eder, en büyük hayali Beylerbeyi’ndeki arazilerinin birgün milyonlar etmesidir. Satmaz iyice değerlenmesini bekler, ne de olsa ardında eşi ve çocukları vardır. Ne var ki, önce Çelebi ardından ailesi kısa sürede vefat ederler.

“Om mani padme hum” bu sesler yükseldikçe Nisuz Pastanesinde 1940’lı senelerde sanatçılar katılırlarmış. Sait Faik, Cahit Irgat, Tarancı gibi çok isim artık defterlerde kalmıştır.

“BİRKAÇ RENK BİRKAÇ ÇİZGİ”

Bedri Rahmi, Sait Faik’e “Sen bu sergiden çıktığın zaman bizden birkaç renk, birkaç biçim götürebiliyor musun?” der. Sergiden kendisinde birkaç şey kalıp kalmadığına değinir. Sait Faik ise “Kaldı. Bir Yeşil.” der, nasıl bir yeşil olduğunu sorduğunda ise “Bir zehir yeşili” der. Sonra o duyguyu öyküsüne döker. “İçimden bir şeyler geçiyor zehir yeşili”

Bedri Rahmi uzun süre uğraştığı amansız hastalığa yenik düşmüştür. Herkesin bir gün öleceğinin farkındaydı elbet. Ne var ki sanatçının eserleriyle her daim yaşayacağını da bilmektedir. Bedri Rahmi ise ressam kişiliği ile sanat tarihinde önemli bir yer tutar. Her zaman eserleri yaşayacaktır ve gelecek nesillerde kendisini tanıyacaktır. Ayrıca halk şiirinden etkilenmiş, Karacaoğlan ve Yunus gibi isimlerinde haricinde halk türüne sevdalı bir şairdir. “Aldık nasibimizi hüzünden – İşte geldik gidiyoruz sevincin – Halbuki ne güzel başlamıştı hikaye – Şerbet gibi bir gök üstümüzde – Ve bütün lezzetiyle toprak”

Bedri Rahmi ilk gençlik yıllarından beri kendi yaratmaya adanmış ve “Çağdaş sanatımızın sağlam anıtlarından biridir Bedri Rahmi. Boşuna yaşamamış bir kişi...” Toplumun ilerlemesi içinde uğraşmış, toplumu uyandırmaya ve aydınlatmaya çalışmıştır. “Bir avuç genç sanatçı toplumun sağlığını, körlüğünü yenmek için ortalığa atılırlar. En gençleri Bedri Rahmi’dir. İlk sergilerinden birinde resimleri seyredip beğenmeyenlerden birinin sorduğu ‘Bu resimler sizin mi? ’ sorusuna, “Hayır” yanıtını verir. Adam, “Elbette bu kadar kötüsünü siz yapamazsınız” der! Kolay değildir yerleşmiş beğenilerin karşısına çıkmak. Bu beğeniyi kökünden yıkmak büyük çaba ister, nice özveriler, nice yoksunluklar...”

Akbal, *Delifışek* isimli son kitabını okuduğunda üç şair arkadaşıyla Zonguldak seyahatini hatırlar. Halk huzunda yaptıkları konuşmaları,şakaları, okudukları şiirleri ve lokantada içtikleri rakıları düşünür. Geçirdikleri üç gün kendisi için oldukça anlamlıdır. Zaman ardında insanları, kişileri muhakkak bırakacak sadece onların yaptıkları eserler kalacaktır. Tolstoy “Öyle şeyler var ki, onların kılına dokunmadan yazmak gerek.” demiş. Eyüboğlu’da bu sözlerden oldukça etkilendiğini söyler. Bedri Rahmi gibi, ressam ve şair olan hayatı hep sanatla geçen bir insan olmak gerek diye düşünür.

“PAYDOS BUNDAN BÖYLE...”

Cahit Sıtkı Tarancı, 4 Akim 1910’da doğmuş, 13 Ekim 1956 senesinde Viyana’da ölmüştür, sık sık kendisinin eserlerine bakar. Ziya Osman Saba’ya yazdığı mektuplar göz atar. Tarancı, Galatasaray Lisesi’ni bitirmiş, bir süre Mülkiye’ye devam etmiş ve Paris’e gitmiştir. Ardından memurluk görevine başlar. Anadolu Ajans’ta çevirmenlik yapar ardından Çalışma Bakanlığı’na geçer. 1951 senesinde evlenir ve ikisene sonra rahatsızlanır. Felç olur ve konuşma yetisini kaybeder. En nihayetinde Viyana’da hayatını kaybeder.

35 Yaş şiiri CHP Şiir Ödülünü kazanır. Hayatı hep belli bir çizgide geçmiştir. Akşamları işten çıkar, tek başına bir meyhaneye gider, içki içer ve şiir ile meşgul olur. Galatasaray Lisesi’nden itibaren tek tutkusu şiir olmuştur. Tarancı artık iyice konuşma ve yürüme yetilerini kaybettiğinde *Sanatçığı Yaşarken Sevmeli* isimli yazısını yazmıştır. Sanatçıların kaderini anlatmaktadır bu yazı; illa ki

ölümünden sonra sevgi ve saygı gösterilmemelidir. Bir iki ay sonra zaten Tarancı vefat eder, yazıları ve kitapları tekrar basılır fakat nitekim bir zaman sonra ilgi de biter.

“KİMSE DUYMADAN ÖLMELİYİM” DİYEN...

“Kimse duymadan ölmeliyim” demiş Orhan Veli, öldükten sonra insanların çeşitli tahminlerde bulunacaklarını fakat hiçbirinin vefatında gerçek sebebi bilemeyeceklerini belirtmiş. 14 Kasım 1950 senesinde İstanbul’da bir dost ziyareti sırasında bir çukura düştüğünde, henüz 36 yaşındaymış. Orhan Veli’nin ölümünün ardından çok seneler geçmiştir, Akbal, O’nun hep şiir mi yazarak devam edeceğini, şiirin ardından düz yazı eserler verme ihtimalini düşünür. Oldukça başarılıdır, ömrü vefa etse muhtemelen öykü, roman ve oyunlar da yazacaktır. Kendisinin şiirleri ve düz yazı türündeki eserleri iki ayrı kitap haline getirilmiştir. Şiirleri büyük gündem olmuş, sıklıkla konuşulmuştur. Akbal, “Hiç kimsenin kuşkusu yok, şiirimizde büyük bir yol açıcıdır, ayrıca önemli bir şairdir. Şiirlerinin çoğu çeyrek yüzyıl sonra bile yepyeni, taptaze, sımsıcak... Bir şeyler veriyor, duruyor okuyana. Yaşamı sevmeye, yaşamla savaşıma direnci, isteği...” sözleri ile Orhan Veli’nin şiir türündeki öncülüğünü dile getirmektedir.

Akbal’a göre; Orhan Veli’nin *Yaprak* isimli dergide çıkardığı düz yazı türündeki eserlerinde “çok partili düzen” ile ilgili, 1950 senesindeki DP iktidarındaki esasen halk yararına olmayan tutumu çok önceden görmüştür. “Sol’u olmayan ‘hepsi sola karşı’ partilerle gerçek demokrasi kurulamaz, bu olsa olsa bir aldatmacadır...” Bunun üzerine *Yaprak*’ı satmamalarını bayilere ileten gençlere ise “ Bizi sol mu sanıyorsunuz? Evet soluz. Ama sol ne demektir? Memleketin kötülüğünü isteyen insan mı demektir? Hayır. Olsa olsa, memleketin de bütün insanlıkla beraber, daha ileriye gitmesini isteyen insan demektir. Memleket olsun, insanlık olsun ileriye, ileri fikirlere inanmak, o fikri savunmakla gider. Her memleketini seven kurum bu işe karışmak, bu yolda savaşmak zorundadır. Savaşılacak şeylerin başında, söz temsili yobazlar gelir... İleri olmak için, sol olmak için bu yobazların tümüyle savaşmak gerek. Yaprak da ne yapıyor zaten?.. Siz acaba ne düşündünüz de solluğu bize layık gördünüz? Haksızlığa uğramış insanların haklı çıkmalarını istediğiniz için mi? Sıkıntı içinde yaşayan köylümüzün kalkındırılmasını, aydınlığa ulaştırılmasını istediğimiz için mi? Sanatımızla, halka olsun, millete olsun biraz daha faydalı olmaya çalıştığımız için mi? Bu yazının Haziran 1950 senesinde yazıldığını belirtiyor, yani otuz seneden fazla geçmiştir üzerinden, bahse konu olan o üniversiteli gençler ellisini aşmışlardır, “yurdun yazgısını ellerinde tutuyorlar şu anda. Acaba ‘sol nedir, ne değildir anladılar mı? Demirel, Feyzioğlu, Erbakan 1950’de yirmi yaşlarındaydı... Bugünün ‘bazı’ gençleri ne derler Orhan Veli’nin çeyrek yüzyıl önceki sözlerine?” Ayrıca, Orhan Veli, Atatürk için “ İlk iş olarak Arapça ezan, ondan sonra, radyoda Kur’an, okullarda din dersi, yeni yapılan camiler, imam hatip kursları, din dergileri bolluğu, okul kitaplarından çıkarılan Türkçe terimler yerine Arapça... en sonunda bütün bunlar yetmiyormuş gibi Atatürk’ün devrimlerinin aleyhinde bir sürü yazılmış olanları yeniden öğretmenliğe tayinler... Hala nasıl anıyoruz Atatürk’ün adını? Utanmıyor muyuz?”, hele ki Orhan Veli’nin mevcut zamanı gördüğünde yapşayabileceği derin üzüntüyü düşünür. Ayrıca bunları yapanların “İzindeyiz büyük Atam” dediklerini duyup yaptıkları tahribatı izledikçe...

ATAÇ’TAN ÇİZGİLER

1950 sonları, Nurullah Ataç Ankara Saraçoğlu Mahallesi’ndeki evinde hasta ve kırgındır. Bayar Cumhurbaşkanıdır ve Demokratlar iktidarı almışlardır, Ataç ise istifa etmiştir. İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı zamanında Ataç Cumhurbaşkanlığı baş çevirmenidir, öğle yemeklerini hep İnönü ile beraber yer. Ne var ki Bayar, Ataç’ı diğer görevlilerin masasına göndermiştir. Ataç ise hemen istifa dilekçesini yazar. “Resmini banyoya astım” der. Akbal, Bayar’ın resmi olduğunu sanar, oysa; Aziz Nurullah Ataç’a diye imzalanan resim kendi resmidir ve Yahya Kemal tarafından imzalanmıştır. Kemal, parti lideridir ve Bayar’ın Cumhurbaşkanlığını ‘meşru’ görmektedir. Bundan solayı Ataç artık eskisi kadar hayran değildir kendisine ve şiirlerini de eleştirecektir. , “İkimiz de demokratlarca ‘kıyılan’ kişilerdik.” der. Ataç, emekli olmuş ise M.E.B. Tercüme Bürosu Başkanlığına DP’nin Adana Milletvekili Remzi Oğuz Arık isimli bağnaz kişi ile ters düşünce işsiz kalmıştır. Arık bir seferinde “Bizim kendi sanatkarlarımız vardır, onları korumalı, geliştirmeliyiz, tezhip, ortaoyunu, karagöz vb. Nedir opera?” demiş, , babasının Viyana’da Sofya’da çoktan operayı gördüğünü ve sevdiğini de söylemiştir. Kaldı ki dedelerimizin uçak, radyo ve buzdolabı da görmediklerini de belirtmiştir. Netice de artık işsizdir ve geçim sıkıntısı aklındadır. Ataç ile buluştuğlarında Ankara’da Ataç kendisine görüşmesi için bazı isimleri söyler, öğütler verir, uzun uzun şiirler okur.